

Bakonyi István

Egy „nyugatos” költő

(Sumonyi Zoltán: Nyugat)

Sumonyi Zoltán sokoldalú és sok műfajú szerző. Mindhárom műnemben alkot: a lírában, a drámában és az epikában is. (Itt pontosítom az ajánlószöveg első mondatát: a líra nem műfaj...) Sőt megeskik, hogy egyetlen kötetben is megjelenik ez a sokoldalúság, hiszen a *Nyugat* nemcsak verseket, hanem egy egyfelvonásos történelmi játékot is tartalmaz.

A cím és a műves címlap (*Hodosi Mária* terve) egyben jelzi szerzőnk vonzódását, szellemi hovatarozását. Sőt, az első ciklus, a *Nyugat 100* különleges szellemi kalandra hívja az olvasót. A legendás folyóirat centenáriuma arra ilhette Sumonyit, hogy az ugyancsak legendás nyugatos költők nyomán sajátos átiratokat készítsen az ő modorukban, ám helyenként igen erőteljes mai színekkel gazdagítva. Zeneileg áthangszerelve. Így aztán rendkívül összetett az olvasó élménye. Jeles és teremtő ötletek egész sorával találkozunk, miközben használja az eredeti művek szókincsét, képi világát, lírai eszközeit, s azokat vegyíti napjaink nyelvi elemeivel. Egy példa az Ady Endre versére írott *A Sion-hegy alatt* 2. versszakából: „*Ott álltam ama hegygerincen, / Szűk könyök-utcán, hol arab / Zsibárusok színes kendőikkel, / Base-ball sapkákkal ostromoltak / A túlkös Sion-hegy alatt.*” Nincs ebben semmi istenkísértés, bár a profán elemek erőteljesebbek, mint az eredeti műben. Az Ady-versben és itt sem jön létre az igazi Isten-ember kapcsolat, s ez az egyik fő pillére a mondandónak. Néhol azonban (*Imádság háború után*) az obszcén elem alig indokolható, még ha érthető is a szándék...

Szerencsére nem az ilyen elemek uralkodnak, hanem sokkal inkább a szellemes átiratok. A lírai én szerepe, az önéletrajz beszűremkedése sokkal fontosabb. Ugyaninnen a kezdőstrófában: „*Lásd, háborúban nőttem fel én, / Háborús kölyök vagyok. / Pulyaként láttam sok katonát: / Vakok voltak. Mind vakok.*” Érezhetjük a kor, a gyerekkor békefényé fölötti keserűség megnyilvánulását. Általában jellemzi a bravúros verselési technika, a játékosság, a formai biztonság. Tud a nagy elődök modorában, stílusában írni. (Vannak ebben persze „kollégái”, hiszen például nemrégiben olvashattuk Héttvári Andrea „Radnóti-átiratait” *Vörösbegek nyugalma, drága Fif!* címmel, de a korábbi időkből akár Weöres Sándor Psychéjét is említhetjük.)

Sumonyi műveinek világát helyenként a tragikus elemek gazdagsága is fémjelzi. Ilyen pillanat például a Kosztolányi témájára írott *Húgom*, melyben „*A húgomat a bánat eljegyezte*”-féle vendégmondat a hangütés, és „*A húgomat az Isten eljegyezte*”-féle mondat a végkifejlet. Egyértelmű ugyanakkor, hogy ezzel a sorozattal költőnk eljegyzí magát a Nyugat-eszmény mellett, és igazolja, hogy ez az esztétikai út ma is járható. Ebben a szellemileg szétszabdalt világban, amelyben a politika és a különféle taktikák egymásnak feszítik az írástudókat is. (Szerencsére ebből a könyvből nem derül ki a szerző, egyébként meglehetősen markáns hovatarozása sem...)

Gyakran találunk ebben a kötetben kis lírai remekléseket, a pillanatok rögzítésének szép példáit. Például ilyet: „*Se ősz, se nyár nincs már olyan: se illat, / Se íz, se olyan borzongás nincs bennem. / Mégis, még addig kéne visszamennem, / Amíg az emlék, így-úgy, odahívhat.*” („*Megnézem még a szabadkai házat!*”) Túl is mutatnak az ilyen részletek a megjelölt és ürügyül szolgáló, valamint a maga teremtette művek világán. Keltezi is írásait, így pl. megtudjuk, hogy kedves helyén, a szigligeti alkotóházban sem tétlenkedik, számos műve született ott, többek között a magyar kultúra napjához közelálló időpontokban. Szigliget hasonlóképpen fontos irodalmi menedék a számára, mint annak idején a balatonfüredi Lipták-ház volt. Nyilvánvaló a hely szellemének inspiráló hatása is.

Aztán találkozunk ars poetica-szerű vallomásokkal is (*Beírtak engem mindenféle könyöbe*). Vagy inkább részösszegzésekkel, a valósághoz fűződő, kérdésekkel teli viszony rögzítéseivel. Vannak

távolabbi asszociációk is, hiszen gondolhatunk akár Arany János kapcsos könyvére és József Attilának „kartotékadatos” szövegére is. A huszadik és huszonegyedik századi emberi léthelyzet jelzései ezek. Mindezeket kiegészítik bizonyos önéletrajzi elemek, vagy éppen a lélek belső tájainak rajzai. Adytól Illyésig, Vas Istvánig, Weöresig, Takáts Gyuláig ér az érdeklődés – egyben igazolva Sumonyi világának nyitottságát, és azt az igényt, hogy a kirekesztés ellen a költőnek szóval is küzdeni kell.

Aztán a második ciklussal (*A fejedelem emlékiratából*) egyre inkább megyünk vissza a múltba, egy sajátos időutazással, szellemi kalanddal. A történelemismeret, a biblikus érdeklődés, a gyökerek fontossága kap itt egyre inkább hangot. Menekülés lenne ez a jelenkorból? Az is. De mégiscsak több ennél. A múlt példatára ugyanis leckét ad föl a mának – sugallja a költő. Nyelviileg is behelyezkedik a letűnt korok világába, de határok között marad a stílusa. Alkalmazza például a ragrímeket (*Megbékül végre a szegény ország*), s ezáltal is jól érzékelteti a korhangulatot, a történelmi levegőt. Itt is találunk átiratokat, Kazinczytól például, de „belebújik” Petőfi bőrébe is. Magyarsága vállalt és visszafogott, mint ahogy ezt az *Üzenet Kodály-évfordulóra* mutatja. A nagy zeneszerző emléke alkalmat ad erre a vallomásra. Am sikeres a költői megoldása akkor is, ha szabadverset ír (*Üvöltés, Márai Sándorért*). Itt akár kassáki hatást is észrevehet az olvasó. Drámai szövegáramlás, belső feszültséggel, némi önváddal és igazságkereséssel. S a békés végkifejlet: „...és bölintok minden mondatodra.” Az igenek és a nemek után kimondja az azonosulás mondatát. Másutt a játékosság uralkodik, ahogy ezt az *Egy kiállítás képei – magyar etűdök* című ciklusban láthatjuk. Itt a 2006-os mezőtúri kollektív tárlatra készített miniatűröket olvashatjuk, egyfajta Weöres Sándornak szánt tiszteletadásként. Egyik jellegzetes darabja: „*Hintalovam háta. / Se nyereg, se kápa! / Fölpattanok s vágatunk a / Zeneiskolába.*” Ujjgyakorlatok ezek, s bevallottan az alkalomhoz szólnak.

1997-ben már írt zsolttárokra Sumonyi Zoltán Gryllus Dániellel közös CD-jükre, s most az új kötet egyik ciklusában ezt a tevékenységet folytatja. A *Tíz zsolttár* tulajdonképpen többszörös átirat, hiszen Dávid király ószövetségi zsolttárait a reformációban átfirták, azokat a szövegeket Szenci Molnár Albert fordította magyarra, s ezeket a szövegeket éneklük mindmáig a református istentiszteleteken és egyéb alkalmakon. Ezek az ősi és veretes szövegek a nyersanyagai Sumonyi műveinek. Talán kevésbé veretesek az új változatok, de érvényes és hiteles versek. Személyes hitellel, a zenéhez illeszthető módon. A fájdalom, a drámaiság hangjai szólnak meg általuk, gyakran kéri a szerző bennük Isten segítségét, igen finom lírai eszközökkel. Egyben azt is bizonyítják e művek, hogy Sumonyi Zoltán otthonosan mozog a legkülönbözőbb korokban és szellemi áramlatokban, és ezáltal különös értékekkel gazdagítja újabb irodalmunkat. Nemes hagyományápolás is ez, kísérletei pedig túlmutatnak önmagukon. Emelkedett, ünnepélyes hangjára egy példa a 148. *Zsolttárból*: „*Dicsérje mind az Úr nevét a földi tér, / Dicsérje hegy, halom, s a cédrusok! / Dicsérje szélvihar, s a hó, a köd, a jég, / A férgek és a szárnyas állatok!*”

S ezzel még koránt sincs vége a kötet hangbéli és műfaji gazdagságának, hiszen a befejezésben *Az Isten alkuszik* című történelmi egyfelvonásost találjuk. A kor 1172, amikor a III. István halála utáni bonyolult helyzet uralkodik. Az utódlás a központi téma, s mindezt drámaírói erényekkel mutatja be szerzőnk. Ókori elemekkel (kórus) díszített játék ez a félelem világaról. Érinti a hatalomhoz viszonyulás örök problematikáját. Szövegei élők és jól mondhatók, nyelvezete ugyanakkor a költőt mutatja föl újra. Sumonyi Zoltán kísérletei tehát sikeresek, és állják az idő próbáját.

(*Argumentum*, 2011)